

sicut habent verum esse reale, sed in tempore: ita et in tempore, sui producunt species.

8. *Secunda objectio.* — Secundo contra secundam conclusionem oppones. Si sonus multiplicaret species intentionales a principio, in instanti audiaretur, cum ea multiplicatio absque resistentia contrarii fiat, ac patet in visibilius speciebus. Nonnulli, ut videre est apud Venetum 2, de Anima, text. 83, huic objec-
tioni cedunt: attamen videntur contra experientiam sentire: auditur enim sonus trans-
acto tempore non minimo, ut quando in sylva ligna cœduntur, longe prius audit sonum qui cœdit, quam qui late distat: fulgur etiam multo ante ferit oculos, quam tonitruum audiatur, cum tamen tonitruum prius erumpat: cuius rei ratio nulla est alia, quam quia species audibles multiplicantur successive.

9. *Pro vera responsione notatio triplex.* — Quare pro responsione notandum, cum sonus incipiat per ultimum non esse, illius actionem, quæ simul cum illo naturali necessitate incipit, eodem modo incipere debere: alioquin si per primum sui esse inchoaretur, vel ante, vel post sonum inciperet. Secundo est observandum magnitudinem rei sensibilis plurimum conducere ad multiplicandas longius species, sicut etiam in aliis agentibus multitudo formæ eorum sphæram activitatis auget: atque experientia etiam constat, majus luminosum ex loco remotoe immutare visum efficacius, quam minus. Tertio est notandum distinguere oportere in sono quantitatem (ut ita dicam) ex parte ipsius ab ea, quæ provenit ex parte subjecti, non enim sunt eadem, sic sonus, qui fit in una, et eadem parte aeris, potest esse major, vel minor per modum intensionis, pro ratione majoris, vel minoris ictus, vel cause alterius, et hanc voco quantitatem ex parte soni. Est etiam sonus major per modum extensionis, quo per partes plures aeris diffunditur, et utraque magnitudo conduit ad sphæram activitatis augendam, ut ex dictis liquet.

10. *Vera responsio.* — Dico ergo, considerari posse certam sphæram, intra quam sonus intensivæ solum magnitudinis multiplicet species, etiamsi sit minimæ extensionis: intra talem ergo sphæram totam, que curta est, multiplicat sonus simulac incipit sui species, possetque simul ab eo audiri, qui intra sphæram illam existeret. Ac certe docere videtur experientia, intra parvam distantiam, simulac oculus videt contactum corporum sonantium, percipi ab auribus sonum, sieque intra eamdem sphæram tam cito audiri sonum distan-
tius cap. 12, n. 3.

tem, quam propinquum: at vero in spatio ampio species soni non poterunt propagari longius, donec sonus ipse plurimum etiam multiplicetur extensive: et quia talis multiplicatio successive fit, species quoque ad tantam distantiam non nisi transacto aliquo tempore pervenient, atque ita salvae sunt dictæ experientiae, intelligiturque Aristoteles, de Sensu et sensibili, capit. 7, ubi ait sonum prius immutare medium, quam auditum.

11. *Difficultas una ex dicta responsione.* — *Difficultas altera.* — Ex hac vero solutione insurgunt difficultates duæ. Prima est sequi ex dictis actionem audiendi posse incipere per ultimum non esse, atque adeo successive fieri, quod videtur contra rationem actus cognoscitivi et immanentis. Secunda est, datam solutionem habere locum non posse: nam cum sonus successivus sit, dum pars posterior fit, præcedens jam non existit: nunquam ergo crescat sonus extensive. Et confirmatur: nam si prior pars soni non prius auditur, plane transacto tempore aliquo audiri non poterit, quia cum successiva sit, minime perseverat.

12. *Ad primam difficultatem.* — *Ad secundam.* — Ad primam difficultatem concedo sequelam, nam actus proportionantur objectis, et præsertim in externis sensibus, qui ab objectis suis maxime dependent. Itaque sicut objectum auditus successive fit, successive etiam cognoscitur, ac cum ipso successive multiplicato, continue multiplicantur species. Ad secundam respondeatur sonum non esse qualitatem adeo successivam, quin in eadem parte durare possit aliquo tempore, sed successivam dici, quia successive fit, et durat solum, quo tempore durat successiva factio illius, nam si

CAPUT XXII.

QUODNAM SIT ORGANUM, ET QUÆ POTENTIA AU-
DIENDI.

1. *Assertio communis organum auditus ae-
reum esse.* — *Notatio prima.* — De actione au-
diendi nihil dicendum occurrit preterea, quæ in communi dicta sunt: superest ergo agen-
dum de ipsis organo, de quo plerique philo-
sophorum convenient debere esse aliquid
aereum cum subjectum soni aptius sit aer,
organumque debeat esse quantum fieri potest
objecto potentiae accommodatum: atque ita
post Aristotelem, de Sensu et sensibili, cap. 2,
et omnes philosophi et medici senserunt, quod
tamen non ita intelligendum, ut organum au-
ditus sit purus aer: organum quippe sensus
pars est animantis, cum nutriti debeat, ac sen-
tire: puro autem elemento hæc repugnant,
cum animatum non sit: dicitur ergo auditus
organum aereum a prædominantibus aeris
qualitatibus, quod colligi potest ex Aristotele 2,
de Anima, text. 111. Oppones tamen ex eodem
philosopho 2, de Partibus, cap. 1, ubi astruere
videtur solius tactus organum esse mixtum:
in aliis vero esse quid simplex: verumtamen
locus de perfecta mixtione intelligitur, quod
nimirum tangendi organum esse oporteat at-
temperatum absque prædominio alicujus ele-
menti, quantum possit fieri, in aliis vero sensi-
bus posset elementum aliquod prædominari,
ac de illius datura dici. Qua de causa superius
asserimus organum visus esse aqueum, ita
et nunc dicimus organum auditus esse ae-
reum.

2. *Notatio secunda.* — Ad hoc tamen expli-
candum notetur secundo, aures exterius ap-
parentes non esse auditus instrumentum, sed
datas a natura, ut aer sono commotus in ea-
rum anfractibus refrangatur, sensoriumque
auditus minime laedit, ac melius immutet, quo
sine auris effecta est dura et cartilaginea, 1,
de Historia, cap. 11, intra aures vero nervus
residet descendens a cerebro, terminatus ad
earum cavitatem, per quem spiritus animales
auditui communicantur a cerebro, illa autem
cavitas plena est parte quadam animata spiri-
tuosa et aerea, quæ ob id vitalis aer nuncupat-
tur a Themistio, capite octavo, et a Simplicio,
textu 82, hæc autem pars tegitur, et cavitas
ipsa auris clauditur quadam membranula, quæ
tympanum dicitur, extra quam reliqua aurium
cavitas, aeris cum externo continuati plena

est. Ex his vero omnibus sola pars spirituosa
sub membrana contenta organum auditus po-
nitur ob rationem allatam: membrana autem
deservit ad tutamentum, ne sensorium ab ex-
trinsecis commotionibus immediate impedi-
tum laderetur facile. In quo auditio ita perficitur:
sonus, vel ejus species pervenit usque
ad aerem in extrinseca cavitate auris conten-
tum, membranamque attingit, per quam in
sensorio ipso species inducit, ac tandem po-
tentia ibi existens, talique specie informata
auditionem elicit.

3. *Notatio tertia.* — Sed advertendum est
tertio in scissionibus et divisionibus anatomici
apparere manifeste dictum nervum et mem-
branam, de quo Vesalius, libro 4, de Fabrica,
cap. 8, Valverde, lib. 1, cap. 3, qui diligenter
de his scribunt, et cuneta auris ossicula enum-
erant, negant tamen, partem aeream, quam
posuimus sensorium, hucusque per anatomem
fuisse deprehensam, quod ideo forte contingit,
quia dissoluto a corpore animo pars illa facile
dissipatur: licet ergo experimento non sit co-
gnita, neganda non erit, cum ratio convincat,
organum auditus debere esse aereum: cetera
enim quæ in auribus reperiuntur terrestria
sunt: ponendum est ergo aliquid aereum, quod
sensorium sit audiendi, unde falsus est Alber-
tus, in Summa de homine, tract. de Auditu,
qæst. 1, qui cum Avicenna dixit sensorium
auditus esse nervum, quibus videtur assentire
Galenus 1, de Causis symptomatum, cap. 3, at-
tamen 7, de placitis aperte consentit Aristoteli
haec in parte.

4. *Notatio quarta.* — Quarto est notandum
ipsum Aristotelem, text. 83, docere prædictum
sensorium debere esse omnino immobile, ut
possit percipere omnes differentias sonorum,
at in text. 82, aerem auribus insitum moveri
exteriori aere moto, et text. 84, additur mo-
veri semper proprio motu: non ergo sibi con-
stat Aristoteles. Quidam intelligunt non de
parte aerea, quæ est sensorium, sed de vero
aere in extrinseca cavitate aurium existente,
huncque dici immobile, quia nunquam extra
talem locum fertur, moveri tamen intra illum.
Ita Themistius, cap. 28, Philoponus, fol. 61,
col. 3, Averroes, Ægidius et alii: sed obstat
quod aer ille si organum non est, erit saltē
medium audiendi: si ergo continue moveatur,
impediret proculdubio auditum. Adde fangi
facile non posse, a quo semper moveatur. Rec-
tius ergo S. Thomas et Simplicius aerem auris
de se esse immobilem, ab extrinseco tamen
moveri ob pravam aliquam dispositionem au-

ditus, quæ expositio consonat verbis Aristote-
lis, qui cum dixisset aerem illum moveri sub-
dit, *verum ipse sonus alienus est, et non proprius*, siveque vult cum motum signum esse
depravati auditus. Quocirca motus intra aurem
digo obturata, non ideo sentimus, quod
interior aer continue moveatur, ut alii credi-
derunt, sed quod externus aer vehementius
intruditur, quem interior pellere nititur, et sic
sonus resultat, qui a nobis percipitur.

5. *Notatio quinta.* — *Concluditur pars tituli hujus capituli.* — Ultimo advertendum est ex Aristotele, lib. 4, de Historia animalium, capite octavo, in quibusdam animantibus imperfectis auditum constitui in medio corpore, neque in eis prominere aures, sed tantum quemdam anfractum dari, cuius foramen extrinsecus visitur. In quibusdam præterea imperfectioribus adhuc non apparere determinatum locum auditus, ut etiam dicitur 2, de Partibus, c. 12. Hæ tamen differentiae in iis sunt: quæ ad melius esse spectant, ad majoremque perfectio-
nem et custodiā hujus potentiae: at substantia illa, quam diximus esse organum, necessario debet reperiri saltem proportionaliter in omnibus, quæ vere audiunt. Ex his ergo omnibus notatis constat quod sit organum auditus et quæ audiendi facultas: est nimirum qualitas in dicto organo residens apta ad percipiendū sonum per propriam speciem ab ipso im-
pressam.

CAPUT XXIII.

QUIDNAM SIT ODOR, ET QUID SAPOR, AC DE SPECIE-
BUS EORUM.

1. *De natura odoris opiniones.* — Dicendum sequitur de olfactu, ejus objectum est odor, et ideo ejus natura prius explicanda est, quia vero odor et sapor magnam inter se convenientiam habent, simul de utroque agendum. Fuit ergo sententia Heracliti apud Aristotelem, de Sensu et sensibili, c. 5, dicentis odorem esse vaporem, seu exhalationem: Avicenna 6, Naturalium, part. 2, c. Odore, vult esse humidum spiritum, et Conciliator, different. 155, exprimit spiritum esse medium quid inter fumum et vaporem, quod tamen Aristoteles improbat illo loco.

2. *Prima assertio.* — Prima conclusio. Odor est qualitas tertiae speciei. Probatur, quoniam est accidens per se primo sensibile, omnia vero ita sensibilia in illa specie collocantur, cum neque aliud prædicamentum detur, neque alia

species illius prædicamenti in qua ponantur: esse vero odorem accidens patet, quia adest, et abest, etc., quod etiam sit qualitas, notum videtur: quia non habet modum afficiendi substantiam diversum a qualitatibus aliis.

3. *Secunda.* — Secunda conclusio. Odor est qualitas secundo consequens ex primarum mixtione, in qua siccum, vincit humidum, calorque absolute dominatur. Ita Aristoteles, de Sensu et sensibili, cap. 5, D. Thomas 2, de Anima, lectione 29, text. 95. Albertus, Summa de homine, tract. de olfactu, quæst. 9, scribit odoris subjectum esse ignem temperatum, videlicet mixtum corpus, in quo prædominantur qualitates ignis, similiter sentiunt Alexander, in libro de Sensibili, c. de odore, et alii, citato loco, de Anima, Theophrastus, lib. 6, de Causis plantarum, cap. 4, idem præterea indicant, asserentes odorem fumum esse, vel exhalationem: explicant enim naturam odoris per ejus subjecta, in quibus sane calor et siccitas prædominantur. Probatur deinde conclusio ratione. Nam res odoriferæ calefactæ melius odorem efflant, unde melius aestate, quam hyeme percipiuntur odores, pleraque etiam vigente calore odorem emittunt et non alias. Quod aperte demonstrat calorem esse præcipuum odoris dispositionem. Unde etiam experimur rem odoriferam non percipi odoratu, si nimium madefiat, ipsum quoque organum odorandi multa e capite distillatione obtunditur, atque imperfecte odorem percipit: dulcia tandem minus odorifera sunt, quia in eis prædominantur humiditas: requirit ergo odor dominium siccitatis, non tamen omnino aridis gaudet, nonnullamque humoris admixtionem poscit.

4. *Varia Aristotelis loca conciliantur.* — Ex quibus patent, cohærentque diversa Aristotelis loca in hac materia, nam, cap. 5, de Sensu et sensibili, ait odorem non esse vaporem, neque exhalationem, sectione vero 12, Problematum, q. 10, dubitat, an odor sit fumus, vel vapor, et sect. 13, quæst. 5, inquit odoris naturam esse vaporem, et cap. 2, de Sensu et sensibili, in fine, vult odorem esse fumosam vaporationem, ideoque ab igne esse: cum ergo, cap. 5, negat esse exhalationem, interpretandus est in sensu formalis, id est, non esse ipsam substantiam exhalationis: cum vero alii locis id affirmat, intelligitur subjective, id est, subjectari in re simili exhalationi, calida scilicet, et secca. Urgebis, dicto cap. 5, de Sensu et sensibili, impugnat Aristoteles Heraclytum, quod odorem posuerit exhalationem, qui tamen crendus sit locutus subjective. Respondetur

putasse forte Heraclytum esse substantiam, vel certe dicendum sepe Aristotelem impugnare verba magis, quam sensum. Alii respondent Aristotelem eo loco probare odorem non subjectari in vero vapore et exhalatione, quæ mixta imperfecta sunt, quod quidem verum est in se, incertum tamen an id intendere Aristoteles: vapor enim, cum sit humidus nimium, non est capax odoris, neque item exhalatio ob nimiam siccitatem, videndum est Plinius de hac re, l. 10, c. 70.

5. *Tertia assertio pro sapore.* — Sit jam tercia conclusio. Sapor est qualitas secunda resultans ex mixtione, in qua calor cum humiditate vineunt, ita tamen, ut calor sit principalior. Et hoc est, quod Aristoteles ait de Sensu et sensibili, saporem causari ex materia, in qua humiditas, quæ comprehendit (id est, superat) siccitatem calore concoquitor: sic enim resultat sapor: quod si calefactio adeo procedat, ut ex illa materia humida resolvat materiam subtiliorem jam plurimum exsiccatam, causabitur odor, quo fit ut omne sapidum humidum sit aliquantulum, atque infra videbimus etiam in organo gustus reperi humitudinem, ad saporem percipiendum. Quare sapor et odor qualitates vicinæ sunt, quamvis hic subtilior sit, ac nobilior.

6. *Pro postrema parte tituli de speciebus saporum et odorum communiter.* — *De saporibus peculiariter.* — Hinc Aristoteles 2, de Anima, cap. 9, ait species saporum et odorum proportione quadam esse sumendas, et de Sensu et sensibili, cap. 5, scribit, sicut saporum quidam dulces sunt, alii amari, ita inter odorum alios delectationem causare, alios tristitiam, qui dulces, atque amari proportionaliter dici possint. De utrorumque tamen speciebus in universum dicimus, sicut ex dicta proportione qualitatum primarum resultant, ita ex illius variatione variari, de qua Galenus, lib. 1, de simplicium Medicamentorum facultate, c. 38, ubi plerasque species saporum enumerat, et Theophrastus, lib. 6, de Causis plantarum, cap. 4, Plinius, lib. 15, cap. 27, tredecim recenset saporum genera: Aristoteles vero de Sensu et sensibili, cap. 4, et cum ipso alii post Platonem in Timaeo octo proponunt, dulcem et amarum, pingue, falsum, austerum, acrem, acutum, acerbum, seu ponticum. Dulcis sapor consurgit ex temperatis calido et humido, qua de causa maxime accommodatur nostræ naturæ, amarus vero ex calido et secco vehe-
mentibus, atque ponuntur extremi sapores, este Aristotele: imo et sensu ipso, extreme

enim afficiunt gustum: ergo et inter se distant extreme. Præterea licet in calore non maxime distent, maxime tamen in siccitate et humore: unde ex parte subjecti requirunt etiam temperamenta nimium distantia. Reliqui sapores medi sunt, de quibus philosophandum juxta accessum et recessum ad extremos illos. Galenus tamen, lib. 4, de simplicium Medicamentorum facultate, cap. 10, vult acutum potius, ac ponticum saporem maxime distare, quem medici sequuntur: sed immerito, ut ex dictis patet, affirmatque Aristoteles, ac peripatetici non pauci, nominatim Commentator 2, de Anima, commento 105, et 5 Collectanearum, cap. 2, divus Thomas, de Sensu et sensibili, lect. 11, Averroes 2, de Anima, text. 103, et 5 Collectanearum, c. 27, Garbius, in Summa, lib. 1, tract. 5, quæst. 71, Contarenus, lib. 5, de Elementis, Javellus 2, de Anima, q. 46. Hæ itaque sunt saporum species simplices, ex quibus mixti alii congregantur sapores, quemadmodum de coloribus superius diximus, ac tam multi quidem ut promptius fuerit hominum ventri eos in dies miscere, quam menti nominibus distinguere.

7. *Item de odoribus.* — Sed et ipsæ odorum simplices species non sunt nobis adeo notæ propter imperfectionem nostri olfactus: unde hoc tantum distinguimus, an res sit odorifera, neque, et an sit odor nobis gratus, an molestus: unde neque illos propriis nominibus distinguimus, sed ex ipsis rebus odoriferis denominationem sumimus, ut a rosa, a thure, etc. Distinguimus etiam odorem a foetore per illum intelligentes odorem suavem, per hunc contrarium, solet etiam distinguere odor acutus et gravis: acutus dicitur, quia celeriter movet: gravis, quia tarde, seu remisse: de quibus Plinius, l. 21, cap. 7. Oportet tamen advertere ultimo loco, ex cap. 4, de Sensu et sensibili, et ex Galeno, lib. 4, de simplicium Medicamentorum facultate, cap. 21, odorem quemdam esse, qui ad alimentum ordinatur, et gustum provocat, unde consonantiam habet cum sapore, nam suavis et delectabilis odor conjungitur optimo sapore, et e contrario, ac sensus talium odorum maxime inest brutis, quod fuit necessarium, cum quæ ab eis gustanda sunt per solum odorem absque aliis documentis discernant, visu enim sœpe alimentum est delectabile, quod tamen gustui esset nocivum, itaque odorandi facultas necessaria fuit maxime brutis, ut prænuntiaret gustui conditionem eibi, fuit item necessaria, ut alimentum distans sentire posset. Alii sunt odores, qui per se delectant,